

ste stukken waren een grote schaal met bijbehorende lampetkan, een kleinere schaal, twee kandelaars en een snuiter. Met uitzondering van de snuiter waren deze voorwerpen uitvoerig versierd met gedreven mythologische voorstellingen afkomstig uit Ovidius' *Metamorphoses*.

In zijn testament benoemde Popta het armevrouwengasthuis in Marssum tot enige erfgenaam. Het beheer van de landerijen droeg hij op aan vier voogden met als doel de financiering en instandhouding van de instelling. Zijn roerende goederen moesten zij verkopen met uitzondering van een aantal meubels en het pronkzilver waarop hij inmiddels van zijn eigen wapen had laten graveren. Het zilver moest behouden blijven 'om 's jaerlijks op de Heeren Voogden maeltijt den selven aldaer te dienen'. Hoewel vervaardiging van de Poptaschat niet Henricus' verdienste was, heeft hij er in ieder geval aan bijgedragen dat het zilver tot aan onze tijd bleef bestaan.

Tot 1881 behield het zilver deze functie. In dat jaar werd wat de Poptaschat was gaan heten, in langdurig bruikleen afgestaan aan het Fries Museum en sindsdien genoten de voogden hun jaarlijkse maaltijd van bijgemaakte kopieën.

Bij de tentoonstelling *De Zilveren Eeuw* in Leeuwarden verscheen in september 2000 een uitgebreide verhandeling over de geschiedenis van de Poptaschat en ander zeventiende-eeuws Fries pronkzilver. In de uitgebreide catalogus beschrijft Marlies Stoter, conservator toegepaste kunst van het Fries Museum, niet alleen de tentoongestelde voorwerpen, maar voegt daar ook een grote hoeveelheid achtergrondinformatie aan toe. In combinatie met de vele foto's en detailopnames van het zilverwerk geeft zij een mooi overzicht over de bloeiperiode van het Friese zilverwerk.

Janjaap Luijt

DE NADAGEN VAN EEN ELITE

Rob van der Laarse, ed., *Van goeden huize: élite in en rondom Alkmaar in de negentiende eeuw* (Alkmaar: Historische Vereniging Alkmaar, 2001, 152 p.).

In dit smaakvol uitgegeven boekje zijn vier scripties gebundeld met een inleiding van de historicus Rob van der Laarse, verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Voor de lezerskring van *Virtus* zijn deze van belang omdat twee van de vier behandelde families gerekend kunnen worden tot de Nederlandse adel. Deze beiden hebben overigens wel een geheel verschillende achtergrond. De Van Foreesten behoren tot de oude Hollandse adel en in 1814, respectievelijk 1815 werden jonkheren van Foreest benoemd in de Ridderdommen van Holland en Overijssel. Gijsbert Fontein Verschuur, burgemeester van Alkmaar en lid der Tweede Kamer, mocht vanaf zijn verheffing in 1822 het predikaat jonkheer voeren. De Verschuirs waren van oorsprong een familie van predikanten en geleerden, Gijsberts moeder, Ijbeltje Algra Fontein, stamde uit een patricische familie. Hijzelf wist nog net onder het ancien regime 'door te dringen' tot de Alkmaarse vroedschap, wat het begin bleek van een fraaie politieke carrière. Van de twee andere families die aan de orde komen kunnen de Van Reenens en de De Langes tot het patriciaat worden gerekend (overigens werd een broer van de eerste 'Bergense' Van Reenens die hier worden besproken in 1876 verheven met het predikaat jonkheer en valt ook een huwelijk De Lange-Van Foreest te noteren, dat echter pas in een periode die ligt na de in dit boek behandelde).

In de bijdrage van Maarten Prins over de familie Van Foreest en het landgoed Nijenburg valt onder meer op dat deze familie zich eigenlijk weinig geïnteresseerd toonde in haar adellijke status en in belangrijke onderdelen van het voorouderlijk erfgoed. Tekenend is dat geen poging werd gedaan de Heerlijkheid Heiloo en Oesdom te verwerven toen deze in 1824 op de markt kwam (zij kwam in handen van de reeds genoemde kersverse jonkheer Fontein Verschuur). Nicolaas Beets (die achtereenvolgens twee freules van Foreest trouwde) schreef eens aan Potgieter dat hij drie por-

tretten van Van Foreesten uit de twaalfde eeuw [sic; B.] uit een 'allerakeligst hol' te voorschijn had gehaald en een wapenbord-Van Foreest op de meidenkamer had aange-troffen.

Geheel anders was de situatie bij de Fontein Verschuijs (die sinds 1874 de naam 'de Dieu', afkomstig van een voormoeder, vóór 'Fontein' mochten plaatsen). Bij hen, zo blijkt uit de bijdrage van Sonia de Waal, was duidelijk een streven naar 'verdeftiging' merkbaar. De verwerving van de heerlijkheid Heiloo en Oesdom is reeds genoemd. Gijsbert Fontein Verschuir schafte zich een koets aan die werd gedecoreerd met het familiewapen. Toen de Van Foreesten tegen het einde der eeuw een deel van hun archief te gelde maakten werden daaruit diverse charters aangekocht die aan het recent gevormde familiearchief (thans in depôt bij het Regionaal Archief Alkmaar als familiearchief De Dieu-Fontein Verschuir-Van der Feen de Lille) werden toegevoegd.

Interessant is de houding van beide families met betrekking tot hun onroerend bezit. De Fontein Verschuijs kochten een tijdlang veel land en Gijsbert liet op zijn Heiloose goed Ter Coulster een buitenhuis bouwen dat echter enkele tientallen jaren later kennelijk zonder hartzeer werd gesloopt. Meer gehecht toonde men zich aan het familiehuis aan de Alkmaarse Langestraat, thans nog steeds bekend als 'Huize de Dieu'. Toen dit wegens gebrek aan middelen moest worden verkocht zorgde een vermogende verwante dat het in de familie bleef. Bij de Van Foreesten is een grote gehechtheid waarneembaar aan het landgoed Nijenburg tussen Alkmaar en Heiloo dat in 1742 werd geërfd van de Van Egmonds van de Nijenburg. De pogingen het in de familie te houden zijn zelfs het belangrijkste onderwerp in een heuse sleutelroman: 'Najaarsbladen' door Cornelia Laman Trip-van Foreest. Nijenburg dat daar paraisseert als 'Oostergeest' (een vrij doorzichtig pseudoniem aangezien dat de naam is van één der middel-eeuwse Van Foreestbezittingen) is inderdaad tot in onze tijd in het bezit van de familie gebleven. Tot 1922 (toen jhr. mr. Pieter van Foreest overleed die ook anderszins een tijdperk afsloot omdat hij de laatste van zijn geslacht was die de functie van dijkgraaf van de Hondsbosche en de Duinen tot Petten

bekleedde) vererfde het steeds op de oudste zoon. Daarna werd het bezit van een familie-N.V. die het in étappes aan 'Natuurmonumenten' verkocht.

Ik kan de verleiding niet weerstaan hier aan de hand van de bijdrage van Wouter de Haan iets te schrijven over de lotgevallen van het grondbezit der Bergense Van Reenens, hoewel die niet tot de Nederlandse adel behoren. J.J.H. van Reenen kocht in 1851 de heerlijkheid Bergen op een veiling. Diens oudste zoon Jacob maakte het grootgrondbezit van de familie op een nieuwe manier rendabel door terreinen uit te geven voor de bouw van villa's (hij reserveerde daarbij wel het jachtrecht op de gronden in kwestie voor zichzelf!) en door de stichting van de badplaats Bergen aan Zee. Bij laatstgenoemde onderneming is dé stuwende kracht geweest zijn echtgenote Marie Amalie Dorothea Völter die als kinderjuffrouw voor de jongere broers en zusters van Jacob naar Bergen kwam en waarschijnlijk het fenomeen 'badplaats' goed kende uit haar Duitse vaderland.

Over verleidingen gesproken: de verleiding is groot verder in te gaan op de inhoud van deze publicatie. Dit stuk moet echter een recensie blijven. Toch nog enkele opmerkingen. Men vindt veel over connubium en convivium waarbij opvalt dat nauwelijks gerept wordt over de katholieke élite in en om de stad (alleen de familie De Sonnaville wordt terloops genoemd). De illustraties (veelal foto's uit particuliere collecties) zijn goed gekozen. Jammer is het dat bij sommige gereproduceerde schilderijen de naam van de kunstenaar niet is vermeld. Enkele druk- dan wel spelfouten ('demoisselles' bijvoorbeeld) mogen de samenstellers van dit fraaie stuk prosopografie vergeven worden.

Ph. M. Bosscher